

SĂPĂTURILE DE SALVARE DE LA HUȘI, JUD. VASLUI (1964)*

AL. ANDRONIC și EUGENIA NEAMȚU

CERCETĂRILE arheologice de la Huși au avut scopul să salveze și să precizeze vechimea resturilor de cultură materială feudală, scoase la iveală cu ocazia construirii noului local al școlii medii aflat în preajma clădirii Muzeului „D. Cantemir” din localitate, unde a fost sediul episcopiei Huși.

După cum se știe, Episcopia Huși a fost înființată de Ieremia Movilă, imediat după urcarea sa pe tronul Moldovei¹. Ea a funcționat pe locul vechii Curți Domnești, existente acolo încă din vremea lui Ștefan cel Mare². Pentru această Curte Domnească, Ștefan cel Mare a construit, în anul 1495, așa cum procedase și la celelalte „Curți” ale sale, o biserică de piatră³.

Avându-se în vedere situația similară de la Hirlău, Vaslui și Iași, unde Ștefan cel Mare a construit bisericile respective, pentru Curțile domnești existente, putem considera că și la Huși Curtea Domnească exista deja la data când se construia biserica mai sus menționată.

Dealtfel, cercetările arheologice întreprinse în ultima vreme la diversele Curți Domnești din Moldova au scos în evidență rolul jucat de aceste Curți în procesul de urbanizare a unor aglomerări omenești din epoca feudală⁴. Se știe că întocmai ca la Suceava, Piatra Neamț, Iași, Vaslui, Hirlău, Cotnari etc., în vremea lui Ștefan cel Mare au mai funcționat și alte Curți Domnești, dintre care și cea de la Huși. Deși pomenită de cronici și documente, ea nu făcuse însă obiectul unor cercetări arheologice sistematice.

Este știut că unele din actele cancelariei domnești au fost emise și la Huși, ceea ce constituie, alături de informațiile din cronici, o indicație precisă a prezenței voievodului aici, împreună cu Divanul său, la Curtea Domnească cu caracter permanent, dar nu continuu, ci sezonier.

Recapitulând principalele evenimente aflate în legătură cu această Curte Domnească, trebuie să menționăm faptul că Bogdan al III-lea a murit la Huși în anul 1517⁵, Petru Rareș

* Săpăturile arheologice de la Curtea Domnească din Huși-au efectuat, în lunile septembrie, octombrie și noiembrie 1964 de către un colectiv alcătuit din: Alex. Andronic (responsabil), Eugenia Neamțu, Gheorghe Melinte, Ecaterina Petrovici (membri).

¹ Const. C. Giurescu, *Istoria României*, fl. 1, 1940, București, p. 252.

² Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, Ed. P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 100; cf. *Repertoriul Monumen-*

telor și Obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare, București, 1958, p. 235.

³ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 100.

⁴ Alex. Andronic, *La contribution des recherches archéologiques à l'histoire de la ville de Jassy, Dacia*, N. S., 9, 1965, p. 463—467.

⁵ *Cronica lui Macarie, Cronicele slavo-române din sec. XI—XVI*, publicate de Ioan Bogdan, ed. P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 92; Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 133.

a avut și el reședința domnească aici ⁶, iar Iliș Rareș se afla la Huși în anul 1548 ⁷, când a ordonat uciderea hatmanului Vartic. Alexandru Lăpușeanu emite în anul 1555 un act domnesc la Huși ⁸, iar în 1561, după înfrângerea suferită la Verbia, se retrage aici pentru a continua lupta împotriva lui Despot ⁹. În 1574, Ioan Vodă cel Cumplit își așază tabăra în preajma Hușilor ¹⁰. În 1588 Petru Șchiopul se afla la Huși, probabil la Curtea Domnească de aici, de unde emitea acte domnești ¹¹. Astfel, se poate observa cu ușurință faptul că, în cursul secolului al XIV-lea, Curtea Domnească de la Huși a avut un rol important în desfășurarea unor evenimente din istoria Moldovei. În schimb, în secolul al XVII-lea această Curte decade și se ruinează, fapt observat și de cronicari, care menționează că aceste Curți „sînt surpate, numai beciurile stau pînă astăzi” ¹².

Într-adevăr, în secolele următoare au mai existat doar beciurile vechilor Curți Domnești, care s-au păstrat parțial intacte pînă în zilele noastre, după cum o dovedesc resturile încastrate în actuala clădire a Muzeului „D. Cantemir” din localitate. Beciul existent aici mai păstrează, pe lângă cea mai mare parte din zidurile inițiale, din vremea lui Ștefan cel Mare, și o ușă cu ancadrament din piatră ecariasată, cu arc ogival, în stil gotic întirziat, specific epocii lui Ștefan cel Mare.

Complexul feudal care alcătuia Curtea Domnească de la Huși a suferit diverse prefaceri, iar unele clădiri, rămînînd în ruină, s-au transformat într-o serie de movile, pe care, în anul 1869, Melchisedek, episcopul Hușilor, le semna la existente în preajma sediului episcopiei și le atribuia unor eventuale morminte comune ale diverșilor luptători, căzuți în vreo bătălie oarecare ¹³.

Într-adevăr, astfel de movile au existat, dar cu timpul s-au aplatisat, păstrînd totuși sub pămînt ruinele unor diverse complexe feudale. Astfel de complexe au fost scoase la iveală cu ocazia lucrărilor pentru construirea noului local al școlii medii din localitate, ceea ce a determinat și efectuarea săpăturilor arheologice. Recunoașterea la fața locului, întreprinsă de M. Petrescu-Dîmbovița, din partea Filialei Iași a Academiei R.S. România, și Al. Andronic, a prilejuit constatarea că, pe locul respectiv se impun de urgență săpături de salvare, fiind vorba de resturi ale unor construcții medievale, urmînd ca pe viitor Muzeul „D. Cantemir” din Huși să înscrie în planul său de cercetare științifică și săpături sistematice la Curtea Domnească.

În vederea unor precizări de ordin stratigrafic, săpăturile de la Huși au început cu trasaarea unui șanț lung de 24 m și lat de 1,50 m, orientat perpendicular pe curba de nivel, urmărindu-se succesiunea depunerilor arheologice din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre. În funcție de complexe descoperite, au fost dezvelite și unele suprafețe ca de pildă caseta A.

Stratigrafia locului cercetat se prezintă după cum urmează :

Deasupra solului viu, reprezentat printr-un strat de lut galben, se găsește o depunere de pămînt negru măzăros. Pe acest strat, cu o grosime de aproape 1 m și prezentînd un procent de humus mai ridicat la partea superioară, au călcat constructorii de la Curtea Domnească din Huși, în vremea lui Ștefan cel Mare. Activitatea desfășurată în această vreme este documentată de depunerea de lut galben purtat, aflată deasupra pămîntului negru. Stratul de lut galben purtat provine de la săparea fundațiilor și beciurilor Curții Domnești de aici. Se observă astfel la Huși, întocmai ca în alte obiective din vremea lui Ștefan cel Mare, procedeul de a se așterne pămîntul scos din șanțuri chiar în preajma locului săpat. Astfel, la Succava, pe

⁶ Melchisedek, *Cronica Hușilor și a episcopiei*, București, 1869, p. 18, 21.

⁷ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 156.

⁸ Melchisedek, *op. cit.*, p. 23.

⁹ Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 162.

¹⁰ Melchisedek, *op. cit.*, p. 24.

¹¹ *Ibidem*, p. 25.

¹² Grigore Ureche, *op. cit.*, p. 100.

¹³ Melchisedek, *op. cit.*, p. 11.

platoul din fața Cetății de Scaun, lutul galben scos din șanțul de apărare, reamenajat în vremea lui Ștefan cel Mare, a fost împrăștiat pe toată suprafața platoului, marcînd din punct de vedere stratigrafic un anumit moment din activitatea constructorilor de la cetate¹⁴.

În săpătura noastră, acolo unde depunerile n-au fost deranjate de șanțurile fundațiilor din secolele XVII-XVIII, stratul de lut galben purtat zace întins uniform, avînd o grosime de 0,50—0,60 m. Peste acest strat s-a depus un altul, constituit dintr-un pămînt negru cenușos, reprezentînd nivelul de locuire de la sfîrșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea. În acest strat, cu o grosime de 0,40 — 0,60 m, s-au găsit fragmente ceramice atribuite, de regulă, epocii lui Ștefan cel Mare.

Cu stratul următor, parțial răzuit, constituit din gunoi de grajd începe nivelul pe care-l atribuim celei de a doua jumătăți a secolului al XVI-lea. De la nivelul superior al acestui strat încep să apară și diverse lentile de mortar, mărturie certă a unor construcții de piatră, efectuate la această Curte Domnească, care cunoaște o viață mai intensă tocmai în secolul al XVI-lea. Peste aceste depuneri se găsește un strat compact, de pămînt purtat și resturi menajere, avînd o grosime de circa 0,40 m. De la nivelul acestei depuneri se adîncesc fundațiile unor construcții de piatră și cărămidă, a căror datare pare mai probabilă în secolul al XVII-lea.

Secolului al XVIII-lea îi corespunde depunerea de pămînt negru, amestecat cu cărbune și cărămidă sfărîmată, de deasupra căreia se sapă șanțurile pentru o conductă de olane roșii, care în traseul său a spart pereții unei locuințe (nr. 1), descoperită în caseta A, în imediata apropiere a șanțului trasat.

În fine, stratul de pămînt brun, amestecat cu pămînt galben purtat, cu cărbune, resturi de cărămidă și pietre, reprezintă depunerea din secolul al XIX-lea, care a fost deranjată de șanțul unor conducte de olane roșii prinse cu ciment, reprezentînd intervenții recente.

Peste aceste depuneri se află solul actual (fig. 1).

În felul acesta, pe baza stratigrafiei locului cercetat, s-au putut constata următoarele ; 1) în partea de vest a Curții Domnești, acolo unde s-au efectuat săpăturile, nu s-au găsit urme de locuire anterioară celei de a doua jumătăți a secolului al XV-lea ; 2) de asemenea, aici nu s-au descoperit resturi de cultură materială de factură orășenească, care să probeze prezența orășenilor înainte de a se construi Curtea Domnească ; 3) construcțiile din secolele XVI—XVII nu distrug altele anterioare, fiind primele construcții în piatră de pe locul cercetat.

În legătură cu această ultimă constatare este cazul să ne oprim mai mult atenția asupra locuinței nr. 1, descoperită în caseta A.

La capătul de sud-est al secțiunii I, a fost dezvelit un colț al unei locuințe de suprafață, care a fost apoi cercetată prin dezvelire în suprafață (caseta A). Locuința construită din piatră și cărămidă are o lungime de 14 m și o lățime de 7 m, fiind de formă dreptunghiulară (fig. 2) și a cunoscut trei faze de amenajare.

În *prima fază*, datînd după toate probabilitățile de la sfîrșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, locuința a avut trei încăperi și era prevăzută cu două intrări, situate pe latura de est a construcției. Podelele încăperilor, alcătuite din piatră mare și așezată cu grijă, sînt specifice unor locuințe cu caracter gospodăresc. De aceea, propunem a se identifica această casă cu acareturile Curții Domnești, existente într-un plan al episcopiei Huși de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea ; în plan se menționează bucătăria sau kuhnea gospod și grajdurile. Această identificare este sugerată și de descoperirea în interiorul locuinței, ca și în imediata apropiere, a unor straturi de cenușă. Desigur, unele din acestea au provenit de la diversele incendii, dar cenușa din preajma casei putea proveni și de la o eventuală bucătărie sau kuhne domnească.

¹⁴ Șantierul arheologic Suceava-Cetatea Nemfului, SCIV, 6, 1955, 3—4, p 762, fig. 4.

În faza a doua, imediat după un incendiu care a dus și la schimbări în planul interior al complexului, s-au folosit aceiași pereți, iar pardoseala din pietre mari nedistrusă a fost acoperită cu o alta, din cărămizi rectangulare. Pardoseala nouă zace pe un strat subțire de cenușă, ca și unii pereți despărțitori, din cărămidă, amenajați în încăperile anterioare. Cele două intrări de pe latura de est a clădirii au fost menținute și în această fază.

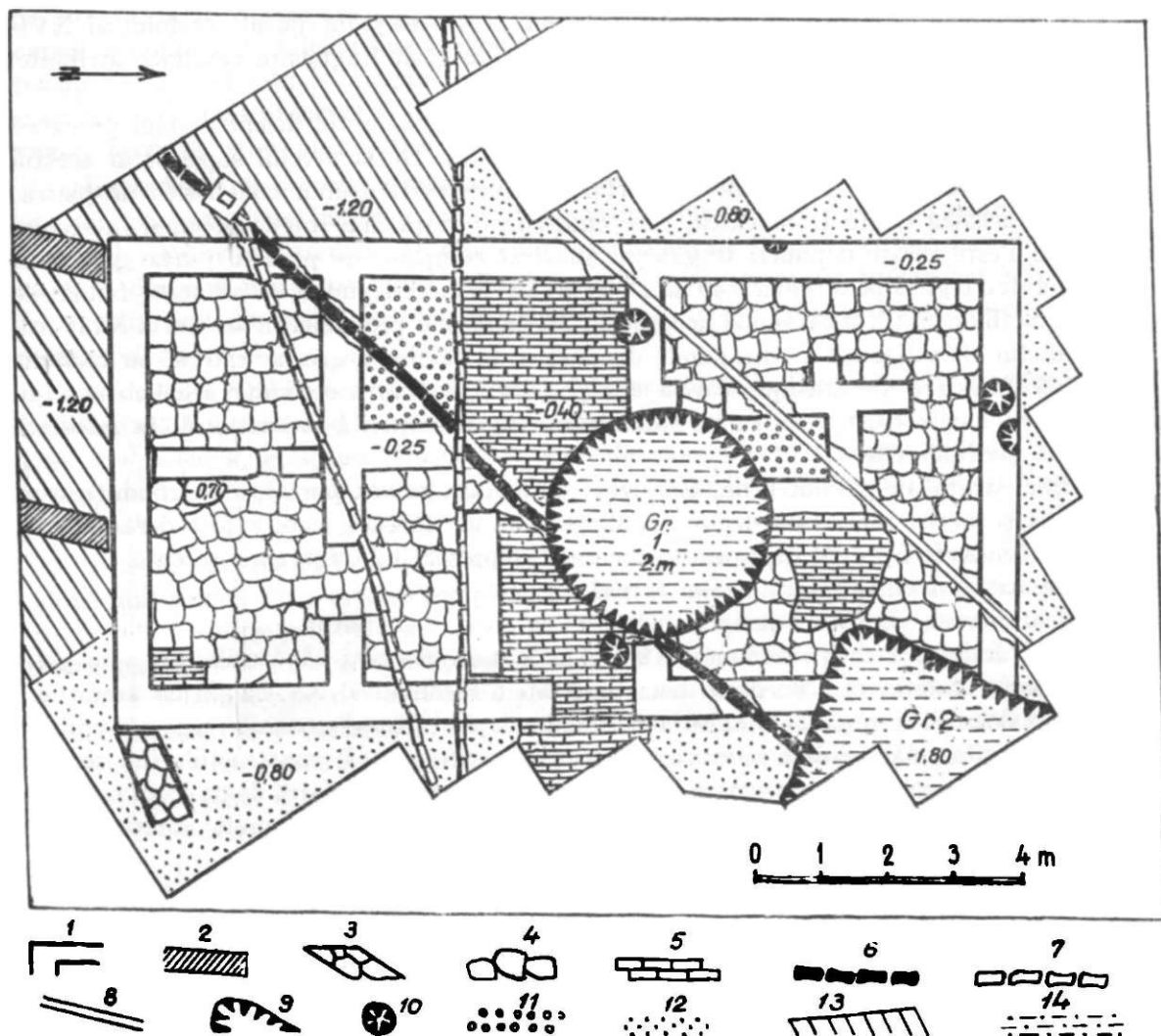

Fig. 2. -- Planul locuinței nr. 1: 1, zid de cărămidă cu temelie de piatră (sec. XVII); 2, zid de cărămidă (sec. XVIII); 3, zid de piatră (sec. XV–XVI); 4, poala din piatră; 5, podea din cărămidă; 6, conductă de apă (sec. XVIII); 7, conductă de apă (sec. XIX); 8, țevă de apă; 9, gropi (Gr. 1, fântina; Gr. 2, groapă de var); 10, gropi mici pentru pomi; 11, podea din nisip bătătorit; 12, strat de cenușă; 13, strai de pământ galben, amestecat cu pământ negru; 14, pământ de umplutură.

Faza a treia este și ea marcată de un incendiu, de data aceasta mult mai puternic. Numeroasele stricăciuni produse cu acest prilej au impus modificări în interiorul casei. Astfel, cele două intrări de pe latura est au fost zidite și în locul lor, a fost amenajată o singură intrare, prin spargerea peretelui dintre cele două intrări anterioare. Ușii noi amenajate îi corespunde un nou nivel, atât în interior, unde peste o parte din molozul și cenușa provenită de

la incendiu, s-a amenajat o nouă pardoseală din cărămizi dreptunghiulare, cît și în exterior, unde, în dreptul intrării, apare un pavaș din aceleași cărămizi rectangulare. Această ultimă fază a dăinuit pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cînd construcția a fost distrusă definitiv de ultimul incendiu, de altfel și cel mai puternic, așa cum o dovedește stratul de arsură și cenușă din interiorul și exteriorul complexului cercetat.

La începutul secolului al XIX-lea complexul respectiv nu mai prezenta interes pentru episcopie, deoarece o conductă de olane roșii, prinse cu mortar din var hidraulic, măturie a unor amenajări gospodărești, distruge în diagonală, dinspre est-nord-est către vest-sud-vest, atît pereții, cît și pardoselele din ultimele două faze. Astfel, se ajunge ca, în unele porțiuni ale casei, olanele de conductă să zacă direct pe podeaua din pietre mari, fără însă a o distruge.

Pe locul respectiv s-a format, cu timpul, una din movilele amintite de episcopul Melchisedek în lucrarea sa referitoare la episcopia Huși. Dovadă că locul era înălțat este faptul că, atunci cînd acest episcop a amenajat fîntina din preajma palatului episcopal și a construit alte conducte de olane roșii, prinse cu ciment, acestea din urmă, n-au mai întîlnit în calea lor ruinele complexului de mai sus, deși șanțurile conductei au fost destul de adînci; noile conducte zac pe un strat de lut galben, aflat imediat deasupra zidurilor de cărămidă ale locuinței. Probabil, din aceeași vreme datează și groapa cu diametrul de circa 1,80 m, care a distrus o bună parte din complex în partea de nord-est. După unele informații obținute la fața locului, ar reieși că aici s-a încercat a se construi o fîntină, la care apoi s-a renunțat. Groapa a distrus o parte din pardoselele succesive ale încăperilor din complex, o bună parte dintr-un perete despărțitor al încăperilor precum și o bună parte din conducta de olane roșii, construită după părăsirea complexului. În fine, colțul de nord-est al construcției a fost complet distrus de o groapă recentă pentru stîns varul, iar pereții de nord și vest au avut de suferit de pe urma instalării unei țevi recente de apă.

Complexul astfel dezvelit prezintă un dublu interes. În primul rînd, pentru cunoașterea curții Domnești de aici, construcția din secolele XVI—XVIII se găsește în legătură nemijlocită, funcțional și cronologic, cu această Curte Domnească din vremea lui Ștefan cel Mare și a urmașilor săi. Cercetările arheologice viitoare ar urma să se planifice în funcție de acest obiectiv.

În al doilea rînd, descoperirile de la Huși prezintă un real interes muzeistic, iar pentru punerea lor în valoare trebuie folosită experiența de la Iași, unde ruinele Curții Domnești din secolele XV—XVIII, desvelite în perimetrul Teatrului de Vară, au fost conservate; de aceea considerăm că este absolut necesar să se ia măsurile de conservare și consolidare a ruinelor desvelite la Huși, în cadrul complexului Curții Domnești, pentru amenajarea unui muzeu în aer liber.

FOUILLES DE SAUVEGARDE À HUȘI, DÉP. DE VASLUI (1964)

RÉSUMÉ

Les fouilles pratiquées à Huși avaient pour but de sauvegarder les constructions d'époque féodale mises au jour par quelques travaux éditaires. Elles visaient aussi à localiser les vestiges du complexe féodal « Curtea Domnească ». Celui-ci, mentionné déjà par les documents de l'époque d'Étienne le Grand, a subi de nombreuses modifications, surtout après que l'évêché de Huși s'y fût installé à la fin du XVIe siècle. Avec le temps, une partie des bâtiments de l'ancien palais princier (= Curtea Domnească) se sont dégradés jusqu'à ne laisser plus de nos jours qu'une seule cave, dans le sous-sol de l'actuel Musée d'Histoire « D. Cantemir ».

Un niveau d'habitat des XVe — XVIIIe siècles a été dégagé par les fouilles effectuées aux environs du musée, sur l'emplacement de l'ancien évêché et, fort probablement, de l'ancien palais princier. Les mêmes fouilles ont mis au jour également des constructions datées des XVIIe — XVIIIe siècles.

On a entièrement dégagé de la sorte les vestiges d'un bâtiment important, dont les fondations en pierre se sont conservées, ainsi qu'une partie des murs en maçonnerie et le plancher tout entier, pavé de pierres de grande taille ou de taille moyenne. Cet édifice — long de 14 m et large de 7 m — porte les traces de trois incendies, marqués au point de vue stratigraphique par trois horizons successifs ; le plancher atteste plusieurs réfections et l'entrée semble avoir subi des modifications. L'édifice, identifié grâce à un plan de l'évêché de Huși daté du XVIIIe siècle avec certaines dépendances de l'ancien palais, est lié à un mur de pierre du XVe siècle, dont l'étude doit conditionner les futures fouilles de « Curtea Domnească » de Huși.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Profil du mur est de la Section I : 1, sol actuel ; 2, fossés à remplissage de pierres et de mortier ; 3, lentille de terre jaune, mêlée de briques et de mortier ; 4, restes des briques broyées ; 5, fossé d'un conduit d'eau (deuxième moitié du XIXe siècle) ; 6, fossé d'un conduit d'eau (première moitié XIXe siècle) ; 7, couche de terre jaune, mêlée de terre brune ; 8, terre noire-brune, mêlée de cendre et de charbon ; 9, tuiles écroulées ; 10, paroi écroulée à l'intérieur d'une habitation ; 11, murs datant du XVIIIe siècle ; 12, dépôts en terre jaune-brune portée ; 13, terre noire-brune, mêlée de charbon, de cendre et de briques broyées ; 14, fumier mêlé de cendre et de charbon ; 15, terre cendreuse, mêlée de mortier et de pierres ; 16, mur datant du XVIIe siècle ; 17, lentille de mortier ; 18, fumier ; 19, terre glaise, portée, mêlée de terre noire-cendreuse ; 20, dépôts de terre noire (des XVe — XVIe siècles) ; 21, terre glaise, portée ; 22, couche de terre noire (humus médiéval) ; 23, sol vierge.

Fig. 2. — Plan de l'habitation n° 1 : 1, paroi en briques à fondement en pierre (XVIIe siècle) ; 2, paroi en briques (XVIIIe siècle) ; 3, mur en pierre (XVe — XVIe siècles) ; 4, pavement en pierre ; 5, pavements en briques ; 6, conduit d'eau (XVIIIe siècle) ; 7, conduit d'eau (XIXe siècle) ; 8, conduit d'eau ; 9, fosse (G. 1, puits ; G. 2 fosse à chaux) ; 10, petites fosses pour des arbres ; 11, pavement en sable piétiné ; 12, couche de cendre ; 13, couche de terre jaune mêlée de terre noire ; 14, terre de remplissage.